

ЕТНОДЕМОГРАФИЯ

НАСЕЛЕНИЕ

Том 38, Книжка 1, 2020, 125-142

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ПРОБЛЕМЪТ „НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ“ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, ПРИЧИНИ, ПОЛИТИКИ

Баки ХЮСЕИНОВ

Институт за икономически изследвания – БАН

БЪЛГАРИЯ, гр. София, ул. „Аксаков“ № 3

✉ b.hyuseinov@abv.bg

Резюме: В статията се анализира и се оценява мащабът и териториалните различия на напусналите ученици, ранжирани по степени на образование, като се използват стойностите на показателите, които измерват относителния дял на записаните ученици от съответните възрастови групи спрямо броя на населението в дадена териториална единица от същата възрастова група. Тези показатели измерват обхвата на учениците в системата на училищното образование. Определен е мащабът на явлениято „напускане на училищното обучение“. Разкриват се териториалните различия по причини за напускане и по степени на образование. Установени са промените в различията и са анализирани измененията в обхвата на напусналите обучението по групи класове, причини за напускане и райони за целия изследван период. Направени са предложения за подходящи политики и мерки за постигане на минимални относителни дялове на напусналите училищното обучение.

Ключови думи: образование; териториални различия; дискриминация.

Статията да се цитира по следния начин:

Хюсеинов, Б. (2020). Проблемът „напускане на училище“ – предизвикателства, причини, политики. *Население*, Том 38, Кн. 1, 125-142. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Б. Хюсеинов, 2020

Статията е постъпила през м. септември 2019

Приета за публикуване през м. февруари 2020

Публикувана онлайн през м. юни 2020

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

ETHNODEMOGRAPHY

NASSELENIE REVIEW

Volume 38, Number 1, 2020, 125-142

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

THE “DROPPING OUT OF SCHOOL” ISSUE – CHALLENGES, CAUSES, POLICIES

Baki HYUSEINOV

*Institute for Economic Research at the Bulgarian Academy
of Sciences*

BULGARIA, Sofia, 3 Aksakov Str.

✉ b.hyuseinov@abv.bg

Abstract: *The article analyses and evaluates the scale and territorial differences of dropout students, ranked by degree of education, determining the values of indicators that measure the percentage of enrolled students of the respective age groups from the population of the same age group of a territorial unit. These indicators measure the scale of students' enrolment in the school education system. The scale of occurrence of “dropping out of school education” is measured. Territorial differences of dropping out by causes for dropping out and degree of education are established. The changes in the differences are considered and alternations in the scale of dropping out of education are analysed by grade groups, causes for dropping out and regions for the entire period studied. Suggestions for appropriate policies and measures to achieve a minimum relative share of school dropouts have been made. Measures for limiting the number of school dropout have been undertaken by the Ministry of Education.*

Keywords: education; territorial differences; discrimination.

The article can be cited as follows:

Hyuseinov, B. (2020). Problemat „napuskane na uchilishte“ – predizvikelstva, prichini, politiki. [The “Dropping out of School” Issue – Challenges, Causes, Policies]. *Nasselenie Review*, Volume 38, Number 1, 125-142. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

©B. Hyuseinov, 2020

Submitted – September 2019

Revised – February 2020

Published – June 2020

The author has read and approved the final manuscript.

ВЪВЕДЕНИЕ

Развитието на училищното образование през последното десетилетие (2009–2018 г.) показва положителна тенденция, която се изразява преди всичко в обновяването и модернизирването на образователната инфраструктура и респективно в повишаване достъпа на учениците в системата на образованието. Този факт се констатира, както в териториален аспект по-райони и области на страната, така и по степени на образование. Успоредно с това обаче, все още се регистрират прояви на напускане на училище поради различни причини. Съответните управленски органи провеждат редица мерки за тяхното ограничаване. Целесъобразно е да се изтъкне, че е необходимо да се приложи комплексен подход по отношението на предотвратяването и отстраняването на конкретните причини за напускане, съчетан с индивидуален подход към обектите на въздействие.

От гледна точка на посочените постановки се формулира **основната цел** на изследването: да се идентифицира мащаба на явлението „напускане на училище“ в регионален аспект по райони и области; да се установят съответните разлики по видове причини, обусловили напускането на училище, както и по степени на образование; да се предложат подходящи политики и мерки за неговото предотвратяване/ограничаване.

Като **предмет** на настоящата статия се оформя комплексната оценка на мащаба и териториалните различия, ранжирани по степени на образование и причини за напускане на училище.

Конкретните **изследователски задачи** произтичат от основната цел и предмета на изследването:

- Измерване мащаба на явлението „напускане на училищното обучение“;
- Разкриване на териториалните различия по причини за напускане и по степени на образование;
- Оформяне на предложения за подходящи политики и мерки за постигане на минимални относителни дялове на напусналите училищното обучение.

ИЗМЕРЕНИЯ НА ЯВЛЕНИЕТО „НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ОБУЧЕНИЕ“

С цел да се установи мащабът на явлението „напускане на училищното обучение“ е необходимо първоначално да се определят стойностите на показателите, които измерват относителния дял на записаните ученици от възрастовите групи между 7 и 19-годишна възраст към броя на населението в дадена териториална единица от същата възрастова група.¹ Тези показатели

¹ В статистиката посочените показатели се публикуват като „Нетни коефициенти на записаните ученици от възрастовата група 7–19 г. към населението от същата възрастова група“ по райони и области.

всъщност измерват обхвата на учениците в системата на училищното образование. Стойностите на определените показатели за обхвата на учениците е необходимо да се коригират с броя на напусналите училищното обучение, в резултат на което се получава реалният брой/обхват на учениците, посещаващи училищните занятия².

Анализите и оценките на стойностите на нетните коефициенти по райони и области на страната разкриват в някои от тях сравнително по-ниски стойности. Като основна причина се очертава намаляването на броя на учениците и в трите степени на образование. Основните причини, които обуславят намаляването на броя на учениците, респективно на техния обхват в училищното обучение и които се отнасят за почти всички териториални единици се обособяват в следните групи:

- Понижаване на раждаемостта;
- Преструктуриране на населението по области с оглед на осигуряването на заетост на родителите и съответно обучение на децата;
- Напускане на училищното образование по различни конкретни причини.

От важно значение за провеждането на реформи в училищното образование и неговото развитие, отговарящо на европейските изисквания е изследването на основните причини за напускане на обучението по степени на образование и в регионален аспект – по райони и области, както и по години на изследвания осемгодишен период (2010–2017 г.).

Анализите и оценките на събраната и обработена статистическа информация за напусналите училищното обучение първоначално за страната насочват съответните управленски органи към сферите, в които би трябвало да концентрират своите усилия за провеждане на конкретни подходящи политики и мерки, при това ранжирани по важност в зависимост от мащабите на проявление на отделните основни причини.

Аналитичната събрана и обработена информация за напусналите училищното обучение по степени и причини за напускане за периода 2010–2017 г. е систематизирана в табл. 1.

По отношение на началното образование (I–IV клас) делът на напусналите ученици постепенно нараства по години на изследвания период. Относителният дял на напусналите спрямо общия брой на учениците в началната степен на образование се променя от 2,2% в 2010 г. на 2,6% в 2017 г. Това увеличение на пръв поглед изглежда незначително, но неговата абсолютна стойност възлиза на 1450 ученици. Ранжирането на основните причини за напускане на обучението поставя на първо място броят на заминалите в чужбина ученици от началната степен на образование. Напускането на училище поради семейни причини е на второ място и отбелязва положителна тенденция на намаляване. Очевидно провежданите програми и стратегии постигат желаните резултати предимно чрез

² Шопов, Г., Цанов, В. (2015). Териториалните различия в жизнения стандарт на населението в България – ситуация и еволюция (2007–2012). В: Доклади на БАН. Хуманитарни и социални науки, кн. 2, № 1–2, р. 157–184;